

VERGİ RİSKLƏRİ VƏ VERGİLƏRİN OPTİMALLAŞDIRILMASININ MÜASİR İQTİSADİ ŞƏRAİTDƏ ROLU

F.Ş. Hacıyev, T.E. Orucov

Azərbaycan Universiteti, Ceyhun Hacıbəyli, 71, Bakı, Azərbaycan
e-mail: Telman.Orujov@student.au.edu.az

Xülasə. Məqalə müasir iqtisadi şəraitdə vergi riskləri, fiskal dayanıqlıq və vergi uyğunluğu baxımından artan rolunu araşdırır. Vergi optimallaşdırılması isə qanuni mexanizmlər vasitəsilə vergi xərclərinin minimuma endirilməsi prosesidir. Bazar iqtisadiyyatında mənfəət motivinin gücü vergi qanunvericisinin vergi yükü həddini iqtisadi artımı, investisiyanı və məşğulluq dinamikasını zəiflətmədən tənzimləməsinə zəruri edir.

Açar sözlər: Vergi, vergi riskləri, iqtisadi mənfəət, vergi optimallaşdırılması

Giriş

Rəqəmsallaşma nəticəsində gəlir inzibatçılığının yenidən qurulması və modernləşdirilməsi, işçilərin təliminin təkmilləşdirilməsi, monitorinq və nəzarətin artırılması, biznes investisiya imkanlarının artırılması və sabit məşğulluq mühitinin yaradılması kimi bir çox müsbət təsirlər vergi uyğunluğuna töhfə verə bilər. İnsan səhvləri süni intellekt sistemləri vasitəsilə minimuma endirilə bilər. Vergi ödəyicilərinin vaxtına qənaət etməklə inzibati strukturu daha da gücləndirmək olar. İnformasiya texnologiyaları 1900-cü illərin sonlarına doğru rəqəmsallaşmanın yaranmasına imkan verdi. Rəqəmsallaşma ilə başlayan və 2000-ci illərdə Sənaye 4.0 ilə kiber-fiziki sistemlərə keçidlə davam edən bu proses blokçeyn, süni intellekt və böyük verilənlər kimi çoxsaylı aktivləri özündə birləşdirir. Rəqəmsallaşmanın təsiri vergi prosesinin hər mərhələsində özünü göstərir. Maliyyə və vergi əməliyyatları getdikcə rəqəmsal mühitə köçdükcə, rəqəmsal alətlərdən geniş şəkildə istifadə etməyə başlayan mühasibatlıq peşəsində də tətbiqlər zəruri hala gəldi. Rəqəmsal transformasiya zamanı vergi administrasiyaları hüquqi (vergi qanunvericiliyinin tətbiqi), inzibati və texnoloji transformasiya (identifikasiya, təhlükəsizlik, əlçatanlıq) ilə bağlı problemlərlə üzləşirlər. Rəqəmsallaşmanın artması ilə vergi ödəyiciləri də vergi itkilərini və yayımlarını artırır və vergi cinayətləri törətmək üsullarını dəyişirlər. Bu baxımdan, vergi auditori bölmələrinin rəqəmsal audit metodlarını inkişaf etdirməsi çox vacibdir. Vergi yoxlamaları indi kompüter dəstəkli, elektron və hətta süni intellekt yoxlamalarına doğru irəliləyir. Rəqəmsallaşmanın bugünkü ticarət anlayışını formalaşdırması və prosesi daha dinamik hala gətirməsi, ticarətin vergiyə cəlb olunma qaydasını tənzimləyən vergi qanununun transformasiyasında rəqəmsal amilləri nəzərə almamağın vacibliyini vurğuladı. Belə bir transformasiya yalnız çoxtərəfli və birgə yanaşma ilə əldə edilə bilər. Milli və beynəlxalq vergi qanunvericiliyi rəqəmsallaşmanın təsiri baxımından

nəzərdən keçirilməlidir. Vergitutmada texnoloji imkanların istifadəsi ilə vergi ödəyicilərinin könüllü vergi ödəmə səviyyələri sürətlə artır. Vergiyə əməl olunmasına vergi ödəyicisinin qabiliyyəti, qəbul edilən ədalətlik, üstünlük təşkil edən sosial normalar və uyğunsuzluğun aşkar edilməsi və cəzalar daxil olmaqla bir çox amillər təsir edir. Vergilərə əməl olunmasına dair əksər iqtisadi təhlillər etik və sosioloji motivləri nəzərə almayaraq, yayınmanın aşkar edilməsinə və tətbiqinə üstünlük verir. Ona görə də bu sahədə texnoloji nailiyyətlərin inteqrasiyası iqtisadi cəhətdən faydalı ola bilər. İnformasiya texnologiyalarının inkişafı vergilərin yığılması prosedurlarında dəyişiklikləri zəruri edib və bir çox ölkələr Elektron Hökumətə keçiblər. Vergi hesablama proqram təminatı internet texnologiyası ilə birləşdirilərək hesablanmış vergilər elektron qaydada bəyan edilməyə başlanılmışdır.

Ədəbiyyat icmalı

Vergi sistemi ev təsərrüfatlarının (fiskal yükün səviyyəsi və xarakteri və vergitutma strukturu vasitəsilə) və təsərrüfat subyektlərinin (şirkətlər və onların sahibləri üçün xərc elementi olmaqla) maddi və hüquqi vəziyyətinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. Təsərrüfat subyektlərinin rəhbərləri qərar qəbul edərkən vergi qaydalarını nəzərə almalıdırlar. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində mənfəət motivinin iqtisadi inkişafın əsas şərti olduğunu nəzərə alaraq, vergi qanunvericisi bilməlidir ki, mənfəət maliyyə-iqtisadi nəticələrə səbəb olmadan ümumi milli məhsulun yalnız müəyyən hissəsi vergilər hesabına götürülə bilər (alınır). Buna görə də vergi sisteminin yaradıcıları nəzərə almalıdırlar ki, hər bir vergi yükü subyekt tərəfindən onun indiki və ya gələcək sərvətinin azalması kimi qəbul edilir. Əgər vergi sistemi yüksək vergi dərəcələri ilə səciyyələnirsə, onda aşağıdakı təsirlər gözlənilir: iqtisadi artım tempinin zəifləməsi, iqtisadiyyatın inkişafı, kapitalın xaricə axını, xaricdən kapital axınının məhdudlaşdırılması. Təsərrüfat subyektlərinin fəaliyyəti və ev təsərrüfatlarının gəlirlərinin və kapitalının vergiyə cəlb edilməsi üçün çərçivə yaradan hüquqi tənzimləmələr bazarın gücünə, istehlak və investisiya xərclərinə, biznesin inkişafına və iqtisadi artıma əhəmiyyətli təsir göstərir. Vergilər həm də iqtisadiyyatda iş yerlərinin sayını azalda bilər, həm əmək tələbinə, həm də təklifə təsir göstərir. Bir tərəfdən, fərdi gəlir vergisi, sosial sığorta haqları və ya əlavə dəyər vergisi işçilərin məşğulluqdan əldə edə biləcəyi faydaları azaldır. Vergilər artırılsa, əmək haqqının həddi, yəni insanların işləmək arzusunda olduqları ödəniləndək əmək haqqının minimum məbləği arta bilər (əldə edilmiş vergi gəlirlərinin bir hissəsi dövlət tərəfindən daha yüksək sosial müavinətlərin maliyyələşdirilməsinə sərf edilərsə, işləmək istəyənlərin sayı daha da azala bilər ki, bu da insanlara işləmədən gəlir əldə etməyə imkan verir). İşçilər, vergidən sonrakı gəlir səviyyələrini qorumaq üçün verginin bir hissəsini işəgötürənlərə ötürməyə çalışırlar. Bu xərclərin ötürülmə dərəcəsi nə qədər böyükdürsə, əmək bazarı bir o qədər az çevikdir, çünki

işçilərin işəgötürənlər qarşısında sövdələşmə qabiliyyəti daha yüksəkdir. Digər tərəfdən, sahibkar üçün əlavə işçinin işə götürülməsinin rentabelliğini hesablayanda vacib olan işçilərdən tutulan əmək haqqı xərcləri deyil, ümumi əmək xərcləridir. İnvestisiyaların rentabelliğini yalnız korporativ mənfəətin və ya investorların gəlirlərinin vergiyə cəlb edilməsi ilə azaltmaq olmaz. İnvestisiya nəticəsində iş tapan işçilərin yükünün heç olmasa bir hissəsini şirkətlərə keçirə bilsələr, onların gəlirlərinə vergi tutulması da azaldılır. Nəhayət, şirkətlər öz məhsullarının qiymətlərini verginin ekvivalenti qədər qaldıra bilmirlərsə, istehlak xərclərini vergiyə cəlb etməklə də azaldılır. Həm əmək məhsuldarlığının müvafiq artımı ilə müşayiət olunmayan daha yüksək əmək məsrəfləri, həm də qiymətə tam daxil edilməyən əmtəə və xidmətlər vergisinin ödənilməsi firmaların gəlirlərini və bununla da onların investisiya etmək qabiliyyətini və istəyini azaldır [1].

Cədvəl 1. Vergi optimallaşdırılmasının müxtəlif nəzəriyyələrə görə qiymətləndirilməsi

Nəzəri yanaşma	Əsas ideya / İzah
Ənənəvi iqtisadi nəzəriyyəyə görə	Vergi optimallaşdırılması vergi ödəyicilərinin gəlir və vergi xərclərini mənfəəti maksimumlaşdırmaq üçün optimallaşdırdığı rəşional davranışdır.
Hüquq nəzəriyyəsinə görə	Vergi ödəyicilərinin bizneslərini qanuni çərçivədə təşkil edərək minimal vergi ödəməsi onların hüququ hesab olunur.
Vergi (fiskal) nəzəriyyəsinə görə	Vergi optimallaşdırılması fiskal həmrəylik prinsipini pozan qeyri-moral davranış kimi dəyərləndirilir və tənzimləyici, vergi tədbirləri ilə məhdudlaşdırılmalıdır.
Mühasibat nəzəriyyəsinə görə	Vergi optimallaşdırılması mühasibat və vergi qaydalarına uyğun olaraq aparılan rəşional və qanuni vergi idarəetməsi yanaşmasıdır.

Mənbə: [6]

Vergilərin optimallaşdırılması, qüvvədə olan vergi qanunvericiliyinə uyğun olaraq şəxsin və ya şirkətin ödəməli olduğu vergi məbləğini minimuma endirmək üçün vergi strategiyalarından istifadənin hüquqi prosesidir. Bu, ümumiyyətlə vergiləri azaltmaq üçün vergi endirimlərinin, vergidən azadolmaların və digər qanuni üsulların istifadəsini nəzərdə tutur. Vergitutma həm dövlət, həm də vergi ödəyiciləri üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu nöqtəyi nəzərdən dövlətin marağı vergi dərəcələrini artırmaqla bədcə gəlirlərini artırmaq, vergi ödəyicilərinin marağı isə vergi öhdəliklərini azaltmaqdan ibarətdir ki, bu da vergitutmanın cəlb olunan tərəflərin maraqlarından asılı olaraq müxtəlif mənə kəsb etməsi deməkdir. Bu kontekstdə verginin optimallaşdırılması anlayışını aydınlaşdırmaq üçün təklif edilmiş bir sıra müxtəlif təriflər və nəzəri yanaşmalar mövcuddur. Sikka və Willmott (2013), vergi optimallaşdırılmasının vergidən yayınmanın bir forması ola biləcəyini və vergi sisteminə inamı sarsıda biləcəyini iddia etdi. Bu müəlliflər təklif edirdilər ki, təsərrüfat subyektləri daha çox

sosial məsuliyyət daşılmalı və vergilərin optimallaşdırılmasından ictimai maraqların zərərinə həddindən artıq istifadə etməməlidirlər. Hill et al. (2017), verginin optimallaşdırılmasının "vergi xərclərini minimuma endirmək və mənfəəti artırmaq məqsədi ilə vergi ödəyiciləri tərəfindən tətbiq olunan bir sıra strategiya və taktikalar" kimi müəyyən edilə biləcəyini bildirir. Müəlliflər qeyd edirlər ki, bu strategiyalar ümumiyyətlə vergi bazasının azaldılmasını və ya vergi endirimlərinin artırılmasını nəzərdə tutur, lakin mənfəətin dəyişdirilməsi və ya vergi cənnətlərindən istifadə kimi digər qanuni vergi üsullarını da əhatə edə bilər. Fuest və başqalarına görə. (2018), verginin optimallaşdırılması "müəssisənin vergi xərclərini minimuma endirmək üçün vergi endirimləri və ya mənfəətin aşağı vergi yurisdiksiyalarına köçürülməsi kimi bütün qanuni vergi azaldılması variantlarından istifadə edilməsidir". Müəlliflər həmçinin bildirirlər ki, vergilərin optimallaşdırılması qanuni təcrübə olsa da, vergi bölgüsünə mənfəətlər yarada və vergi sisteminin legitimliyinə mənfəətlər təsir göstərə bilər. Leontyev et al. (2020) fiskal optimallaşdırma təşkilatın iqtisadi səmərəliliyinin artırılmasına səbəb olan təşkilatın maliyyə idarəçiliyinin atributudur. Pişu-ya (2021) görə verginin optimallaşdırılması vergi yükünü minimuma endirmək üçün vergi ödəyicisi tərəfindən daha az ciddi, qeyri-müəyyən və ya qeyri-kamil vergi qanunu müddəələrindən yaradıcı və bacarıqlı şəkildə istifadə edilməsini və həyata keçirilməsini nəzərdə tutur Jakubowicz və Munteanu (2022) hesab edirlər ki, verginin optimallaşdırılması konsepsiyasını başa düşmək və onun ədalətliyinə nail olmaq, müəlliflərin fikrincə, ümumi mənada vergi mexanizmlərinin sabitliyinə nail olmaq üçün mütləq zəruri olan dəyərlərə nail olmaq vacibdir. Yan və b. (2022) hesab edir ki, fiskal optimallaşdırma regionların və ölkənin davamlı inkişafı üçün vacibdir. Həmçinin Petraşcu et al. (2023), manipulyasiya yolu ilə verginin optimallaşdırılmasının istər fiziki, istərsə də hüquqi şəxslərin vergi sistemindəki çatışmazlıqlardan və boşluqlardan öz mənfəətləri üçün istifadə etmələri və bu prosedur nəticəsində vergi ödəyicisinin dövlətə olan verginin tamamilə və ya bir hissəsinin aradan qaldırılması prosedurudur. Beləliklə, vergilərin optimallaşdırılması bazar iqtisadiyyatında qanuni vasitə və üsullardan istifadə etməklə həyata keçirildiyi, etik və sosial məsuliyyət prinsiplərinə hörmət edildiyi müddətcə çox vacibdir [5]. Aşağıda verginin optimallaşdırılması konsepsiyasının tərfi ilə bağlı bəzi nəzəriyyələri təqdim edilmişdir:

Vergi riski aşağıdakı aspektlərə aid olan biznes riskinin spesifik növüdür:

- Vergi öhdəliyinin gözlənilmədən yaranması və ya vergi öhdəliyinin artması ilə bağlı xərclər,
- Vergi qaydalarının düzgün tətbiq edilməməsi ilə bağlı sanksiyaların baş verməsi, o cümlədən: vergi borcları üzrə faizlər, hesablanmış sanksiyalar.

Vergi riski sahibkarın vergi öhdəlikləri ilə bağlı qeyri-müəyyənlikdən yaranan potensial mənfi nəticələrdir. Bu, yalnız vergi yükünün artması ilə məhdudlaşmır, həm də nəticələrin gözlənilmədən və ya fərqli dövrdə baş verməsi ilə bağlıdır. Vergi riskləri daxili və xarici mənbələrdən qaynaqlanır. Daxili mənbələrə resurs çatışmazlığı, işçilərin yetərsiz bilikləri, İT və daxili prosedurların qeyri-kafi olması, şöbələrarası və məsləhətçi əməkdaşlığının zəifliyi daxildir. Xarici mənbələr isə vergi qanunvericiliyinin mürəkkəbliyi və tez-tez dəyişməsi, qanun boşluqları, məhkəmə praktikasındakı fərqliliklər və vergi orqanlarının pro-fiskal yanaşmalarıdır. Vergi risklərinin idarə olunması daxili mənbələr üzrə tədbirlərin görülməsi, vergi məlumatlılığının artırılması və vergi mövqeyinin aktiv qorunmasını təmin edir. Strukturlaşdırılmış vergi planlaşdırması və optimallaşdırma sahibkara vergi nəticələrini qabaqcadan görmək və riskləri azaltmaq imkanı verir [7,s.435]. Beləliklə, vergi risklərinin idarə edilməsi biznesin rəasional və effektiv vergi strategiyasının ayrılmaz hissəsinə çevrilir.

Vergi risklərinin növləri aşağıdakı kimidir:

- Vergi qanunlarının tez-tez dəyişməsi riski;
- Vergi qanunlarının düzgün şərh edilməməsi riski;
- Vergi qanunvericiliyində boşluqların mövcudluğu riski;
- Vergi bəyannamələrinin yanlış doldurulması riski;
- Vergi hesabatlarının vaxtında təqdim edilməməsi riski;
- Vergilərin düzgün hesablanmaması riski;
- Vergi cərimələri riski;
- Vergi ödənişlərinə görə (gecikmə faizləri) riski;
- Vergi sanksiyalarının tətbiq olunması riski;
- Vergi yoxlaması riski;
- Kameral yoxlamada uyğunsuzluqların aşkarlanması riski;
- Səyyar yoxlamalar zamanı əlavə vergi hesablanması riski;
- Vergi pozuntularına görə korporativ imicə zərər riski;
- Tərəfdaşlar və investitorlarla etimadın azalması riski;
- Transfer qiymətləri riski;
- Şirkətdaxili əməliyyatların bazar qiymətinə uyğun olmaması riski;
- Əlaqəli tərəflərlə əməliyyatların düzgün sənədləşdirilməməsi riski;
- Aksiz vergilərinin səhv hesablanması və tətbiqi riski;
- Geri qaytarılmalı ƏDV-nin düzgün tələb edilməməsi riski;
- Yanlış vergi strategiyasının seçilməsi riski;

- Qanuna uyğun olmayan vergi optimallaşdırılması cəhdləri riski;
- Vergiyə təsir edən sənədlərin düzgün arxivləşdirilməməsi riski;
- Mühasibat uçotunda vergi ilə bağlı səhvlərin yaranması riski.

Cədvəl 2. Vergi risklərinin idarə edilməsi mexanizmləri

Mərhələ / Element	Təsviri
Vergi riskinin idarə edilməsi mexanizmi	Vergi risklərinin idarə edilməsi mexanizminin ümumi çərçivəsi
Vergi risklərinin idarə edilməsi siyasətinin işlənilib hazırlanması, siyasət məqsədlərinin müəyyən edilməsi, vergi risklərinin idarə edilməsi yanaşmaları	Vergi risk siyasətinin hazırlanması, məqsədlərin müəyyənləşdirilməsi və istifadə olunacaq yanaşmaların seçilməsi
Vergi riskinin keyfiyyət və kəmiyyət xarakteristikası	Vergi risklərinin keyfiyyət və kəmiyyət göstəricilərinin müəyyən edilməsi
Müəssisə üçün vergi risklərinin etibarlılığının təhlili və qiymətləndirilməsi	Müəssisə üçün vergi risklərinin etibarlılığının təhlili və qiymətləndirilməsi
Müəssisə üçün vergi risklərinin minimum icazə verilən səviyyəsinin müəyyən edilməsi	Müəssisə üçün minimum icazə verilən vergi risk səviyyəsinin təyin edilməsi
Müəssisə üçün daxili ehtiyatların və vergi riskinə cavab tədbirlərinin müəyyən edilməsi, seçilməsi və həyata keçirilməsi	Daxili ehtiyatların aşkarlanması, seçilməsi və riskə cavab tədbirlərinin tətbiqi
Müəssisə üçün vergi riski göstəricilərinin müəyyən edilməsi və təsdiqi	Müəssisə üçün vergi risk indikatorlarının müəyyənləşdirilməsi və təsdiqi
Vergi riski hesabat formalarının müəyyən edilməsi və qəbulu	Vergi riskləri üzrə hesabat formalarının hazırlanması və qəbul edilməsi
Müəssisə üçün vergi riskinin təhlili və mütəxəssislərin ekspert rəyi əsasında mümkün maliyyə itkilərinin dəyərinin müəyyən edilməsi	Vergi risklərinin təhlili və mütəxəssis rəyləri əsasında mümkün maliyyə itkilərinin dəyərləndirilməsi
Vergi riskini azaltmaq üçün tədbirlərin səmərəliliyinin müəyyən edilməsi	Vergi risklərinin azaldılmasına yönələn tədbirlərin effektivliyinin müəyyənləşdirilməsi
Vergi riskinin monitorinqinin nəticələri	Vergi risklərinin monitorinq nəticələrinin yekunlaşdırılması
Vergi risklərinin xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi və monitorinqi	Vergi risklərinin xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi və davamlı izlənməsi

Mənbə: [4]

Vergilər dövlətin hər bir vətəndaş üçün lazımi infrastrukturunu təmin edə bilməsini təmin etmək üçün vergi ödəyiciləri tərəfindən mövcud fondlara əhəmiyyətli töhfədir. Cəmiyyətlərin və iqtisadi siyasətlərin ən mühüm məqsədlərindən biri iqtisadi artıma nail olmaqdır (EG). İqtisadi artım (EG) ümumiyyətlə bir il ərzində adambaşına milli gəlirin artması kimi müəyyən edilir. EG kimi təsnif olunmaq üçün adambaşına düşən ÜDM-də artım uzunmüddətli və davamlı olmalıdır. Bu kontekstdə bəzi iqtisadçılar bir neçə illik qısa dövrü kifayət, bəziləri isə 10 ildən uzun müddətləri hesab edirlər. Daha uzun müddət iqtisadi trayektoriya və struktur dəyişikliyi haqqında kifayət qədər məlumat verir. EG ölkələr üçün iki yolla əldə edilə bilər.

Birincisi, ölkənin mövcud iqtisadi resurslarından tam səmərəli istifadə etməklə, ikincisi, yeni resursların köçürülməsi yolu ilə. Dövlət xərclərinin azaldılması, borclanma və vergitutma kimi alətlər resursların artırılması üçün istifadə olunan fiskal siyasətin elementləridir [3,s.885]. Ölkələr bu iki üsulla əldə etdikləri resurslardan inflyasiya, məşğulluq və iqtisadi sabitlik kimi EG də daxil olmaqla digər iqtisadi məqsədlərə nail olmaq üçün istifadə edirlər. Vergilər dövlət orqanları tərəfindən böhranların, xüsusən də konkret vaxtlarda qarşılaşılanların maliyyə təsirlərini yumşaltmaq və EB və inkişafı təmin etmək üçün bir vasitə kimi istifadə olunur. Bu kontekstdə vergilər EB-ni təmin etmək üçün hökumətlər tərəfindən istifadə edilən mühüm makroiqtisadi alət kimi qiymətləndirilir. Ölkələrin inkişaf vəziyyəti vergi siyasətlərinin bir-birindən fərqli olmasına səbəb olur. İnkişaf etmiş ölkələr mövcud iqtisadi sabitliklərini qorumaq üçün tədbirlərə diqqət yetirdikləri halda, inkişaf etməkdə olan ölkələr öz inkişaf səviyyələrini yüksəltmək üçün siyasət hazırlamaladırlar. Bu kontekstdə vergi gəlirləri (TG) inkişaf etmiş maliyyə bazarı olmayan, kifayət qədər daxili resursları olmayan və məhdud istehsal yaşayan inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün EB-yə nail olmaq üçün qalan yeganə vasitələrdən biri kimi görülür [2,s.230].

Nəticə

Araşdırma göstərir ki, rəqəmsallaşma vergi sisteminin səmərəliliyini artırmaqda mühüm faktordur, lakin bu transformasiya düzgün hüquqi-texnoloji çərçivə olmadıqda yeni vergi risklərini də gücləndirə bilər. Vergi inzibatçılığının süni intellekt və elektron sistemlərə keçidi uyğunluq xətalarını azaldır, könüllü vergi ödənişlərini yüksəldir və inzibati yükü yüngülləşdirir. Lakin paralel olaraq vergi yayınması və rəqəmsal vergi cinayətləri daha mürəkkəb, izləri çətin aşkarlanan formaya çevrilir. Bu, vergi auditinin də rəqəmsal metodlara adaptasiyasını, təhlükəsizlik protokollarının gücləndirilməsini və verilənlərin integrativ analizini qaçılmaz edir. Vergi riski müəssisə və ölkə iqtisadiyyatına maliyyə sanksiyaları, gözlənilməz öhdəlik artımı, reputasiya itkisi və investisiya motivlərinin azalması kimi çoxistiqamətli təsirlər yaradır. Optimallaşdırma isə tam qanuni çərçivədə aparıldıqda biznesin rəqabət gücünü, resurs istifadəsini və maliyyə çevikliyi artırır. Lakin etik sərhədlər və sosial məsuliyyət nəzərə alınmadıqda, optimallaşdırma vergi sisteminin legitimliyinə, ədalətlik qavrayışına və büdcə bölgüsünə mənfi təsir edir.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Akdoğan T., Yavuz H., (2022), Dijitalleşme Perspektifinden Vergi Uyumu.
2. Güdelci E., Karhan G., Şimşek H., (2025), Vergi Gelirleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 32, 225-246, 10.18657/yonveek.1500936.

3. Jakubowicz F. V., & Munteanu I., (2022), Perspectives on Tax Optimization: Opportunities and Challenges, *Ovidius University Annals, Economic Sciences Series*, 22(2), 883-889.
4. Popova L.V., & Selyukov M.V., & Varaksa N.G., & Nazarov M.A., (2019), The Regional Tax Security Mechanism Based on Reduction of Tax Risks and Use of Information Technologies, *SHS Web of Conferences*. 62. 14003. 10.1051/shsconf/20196214003.
5. Skrzypek-Ahmed S., Zientarski P., Paździor A., Choroszczak J., & Barwiak P., (2024), TAX OPTIMISATION IN THE TAX RISK MANAGEMENT PROCESS. TAX-LEGAL ANALYSIS AND SELECTED MANAGERIAL ISSUES, *Journal of Modern Science*, 55(1).
6. Socoliuc M., (2023), The Role Of Tax Optimization In The Current Economic Context-A Bibliometric And Meta-Analysis Approach. *European Journal of Accounting, Finance & Business*, 11(2), 138-150.
7. Tsindeliani I., Matyanova E., Razgildeev A., Vasilyeva E., Dudnik D., & Mikhailova A., (2021), Tax optimization in the modern tax system under the influence of digitalization: Russian case study, *European Journal of Comparative Law and Governance*, 8(4), 429-452.

TAX RISKS AND THE ROLE OF TAX OPTIMIZATION IN MODERN ECONOMIC CONDITIONS

F.Sh. Hajiyev, T.E. Orujov

Azerbaijan University, Jeyhun Hajibeyli, 71, Baku, Azerbaijan

Abstract. The article examines the increasing role of tax risks, fiscal sustainability and tax compliance in modern economic conditions. Tax optimization is the process of minimizing tax expenditures through legal mechanisms. The strength of the profit motive in a market economy requires the tax legislator to regulate the tax burden without weakening economic growth, investment and employment dynamics.

Keywords: Tax, tax risks, economic profit, tax optimization.